

BIBLIOTEKI PEDAGOGICZNE KURATORIÓW OKRĘGÓW SZKOLNYCH W POLSCE W OKRESIE MIĘDZYWOJENNYM

Elżbieta Mikulska – Piotrowska, Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Łodzi, Filia w Kutnie

---

Poniżej publikujemy spis treści oraz wstęp pracy zatytułowanej "*BIBLIOTEKI PEDAGOGICZNE KURATORIÓW OKRĘGÓW SZKOLNYCH w Polsce w okresie międzywojennym*".

Autorka, pani Elżbieta Mikulska - Piotrowska, nauczyciel bibliotekarz Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Łodzi - Filia w Kutnie wyraziła zgodę na umieszczenie pełnej wersji pracy do pobrania. Zapraszamy do zapoznania się z fragmentami pracy.

SPIS TREŚCI

WYKAZ SKRÓTÓW

WSTĘP

ROZDZIAŁ I

OKOLICZNOŚCI POWSTANIA BIBLIOTEK PEDAGOGICZNYCH KURATORIÓW OKRĘGÓW SZKOLNYCH

ROZDZIAŁ II

OKRĘGOWA BIBLIOTEKA PEDAGOGICZNA KURATORIUM OKRĘGU SZKOLNEGO POMORSKIEGO W TORUNIU

1. Powołanie biblioteki
2. Personel
3. Lokal
4. Księgozbiór
5. Udostępnianie
6. Podsumowanie

ROZDZIAŁ III

BIBLIOTEKA MINISTERSTWA WYZNAŃ RELIGIJNYCH I OŚWIECENIA PUBLICZNEGO W WARSZAWIE

1. Powołanie biblioteki
2. Personel
3. Lokal
4. Księgozbiór
5. Udostępnianie
6. Podsumowanie

ROZDZIAŁ IV

CENTRALNA BIBLIOTEKA NAUCZYCIELSKA OKRĘGU SZKOLNEGO KRAKOWSKIEGO

1. Powołanie biblioteki
2. Personel
3. Lokal
4. Księgozbiór
5. Udostępnianie

6. Inne formy działalności
7. Podsumowanie

ROZDZIAŁ V

CENTRALNA BIBLIOTEKA PEDAGOGICZNA KURATORIUM OKRĘGU SZKOLNEGO WILEŃSKIEGO W WILNIE

1. Powołanie biblioteki
2. Personel
3. Lokal
4. Księgozbiór
5. Udostępnianie
6. PAŃSTWOWA BIBLIOTEKA PEDAGOGICZNA W GRODNIE

ROZDZIAŁ VI

PAŃSTWOWA CENTRALNA BIBLIOTEKA PEDAGOGICZNA KURATORIUM OKRĘGU SZKOLNEGO LWOWSKIEGO WE LWOWIE

1. Powołanie biblioteki
2. Personel
3. Lokal
4. Księgozbiór
5. Udostępnianie
6. Inne formy działalności

ROZDZIAŁ VII

PAŃSTWOWA CENTRALNA BIBLIOTEKA PEDAGOGICZNA W ŁODZI

1. Powołanie biblioteki
2. Personel
3. Lokal
4. Księgozbiór
5. Udostępnianie
6. Inne formy działalności
7. Podsumowanie

ROZDZIAŁ VIII

CENTRALNA BIBLIOTEKA PEDAGOGICZNA KURATORIUM OKRĘGU SZKOLNEGO LUBELSKIEGO W LUBLINIE

1. Powołanie biblioteki
2. Personel
3. Lokal
4. Księgozbiór
5. Udostępnianie
6. Inne formy działalności
7. Podsumowanie

ROZDZIAŁ IX

BIBLIOTEKA INSTYTUTU PEDAGOGICZNEGO W KATOWICACH

1. Powołanie biblioteki
2. Personel
3. Lokal

4. Księgozbiór
5. Udostępnianie

ROZDZIAŁ X

OKRĘGOWA BIBLIOTEKA PEDAGOGICZNA KURATORIUM OKRĘGU SZKOLNEGO POZNAŃSKIEGO W POZNANIU

1. Powołanie Biblioteki
2. Personel
3. Lokal
4. Księgozbiór
5. Udostępnianie
6. Oddział Okręgowej Biblioteki Pedagogicznej w Grudziądzu
7. Podsumowanie

ROZDZIAŁ XI

CENTRALNA BIBLIOTEKA PEDAGOGICZNA PRZY KURATORIUM OKRĘGU SZKOLNEGO POLESKIEGO W BRZEŚCIU n/BUGIEM

1. Powołanie biblioteki
2. Personel
3. Lokal
4. Księgozbiór
5. Udostępnianie
6. Podsumowanie

ROZDZIAŁ XII

PAŃSTWOWA CENTRALNA BIBLIOTEKA PEDAGOGICZNA W RÓWNEM

1. Powołanie biblioteki
2. Personel
3. Lokal
4. Księgozbiór
5. Udostępnianie

ZAKOŃCZENIE

BIBLIOGRAFIA

- A. Źródła
- B. Opracowania

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik 1

Okólnik w sprawie bibliotek pedagogicznych dla nauczycielstwa szkół powszechnych i prenumeraty czasopism pedagogicznych.

Załącznik 2

Organizowanie Bibliotek Głównych Pedagogicznych

Załącznik 3

Regulamin Bibliotek Nauczycielskich

Załącznik 4

Regulamin Bibliotek Nauczycielskich Kuratorium Okręgu Szkolnego Wołyńskiego.

Załącznik 5

Regulamin Biblioteki Instytutu Pedagogiki w Katowicach.

Załącznik 6

Regulamin Biblioteki podręcznej Oddziału Oświaty Pozaszkolnej Kuratorium Okręgu Szkolnego Poznańskiego. Załącznik 7

Regulamin Centralnej Biblioteki Pedagogicznej Kuratorium Okręgu Szkolnego lubelskiego w Lublinie.

Załącznik 8

Regulamin Centralnej Biblioteki Pedagogicznej Kuratorium Okręgu Szkolnego w Poznaniu.

Załącznik 9

Regulamin Komisji Bibliotecznej, zatwierdzony zgodnie z art. 16 Statutu Okręgowej Biblioteki Pedagogicznej Kuratorium Okręgu Szkolnego Poznańskiego.

Załącznik 10

Regulamin Okręgowej Biblioteki Pedagogicznej Kuratorium Okręgu Szkolnego Poznańskiego zatwierdzony zarządzeniem Kuratora Okręgu Szkolnego Poznańskiego

Załącznik 11

Regulamin Okręgowej Biblioteki Pedagogicznej Kuratorium Okręgu Szkolnego Poznańskiego. (Oddział w Grudziądzu)

Załącznik 12

Regulamin Państwowej Centralnej Biblioteki Pedagogicznej przy Kuratorium Okręgu Szkolnego Lwowskiego

Załącznik 13

Regulamin Państwowej Centralnej Biblioteki Pedagogicznej w Równem.

Załącznik 14

Statut bibliotek nauczycielskich, w Okręgu Szkolnym Krakowskim.

Załącznik 15

Statut Bibliotek Nauczycielskich w Okręgu Szkolnym Wołyńskim

Załącznik 16

Statut Okręgowej Biblioteki Pedagogicznej Kuratorium Okręgu Szkolnego Pomorskiego w Toruniu.

Załącznik 17

Statut Okręgowej Biblioteki Pedagogicznej Kuratorium Okręgu Szkolnego Poznańskiego, zatwierdzony zarządzeniem Kuratora Okręgu Szkolnego Poznańskiego z dnia 27 XII 1932 Nr O.47450/32

Załącznik 18

Statut Państwowej Centralnej Biblioteki Pedagogicznej przy Kuratorium Okręgu Szkolnego Lwowskiego.

Załącznik 19

Wytyczne w sprawie bibliotek pedagogicznych, przyjęte na Okręgowym Zjeździe Inspektoratów Szkolnych w Bydgoszczy z dnia 6 listopada 1936 roku.

WSTĘP

Praca, jak wskazuje na to tytuł, poświęcona jest bibliotekom pedagogicznym zakładanym przez Kuratoria Okręgów Szkolnych, (dalej: KOS) w Polsce w okresie międzywojennym.

W tym czasie, w Polsce istniało dziesięć kuratoriów: w Brześciu, Krakowie, Lublinie, Lwowie, Łodzi, Poznaniu, Równem, Toruniu, Warszawie, Wilnie oraz Wydział Oświecenia Publicznego Województwa Śląskiego w Katowicach. Wszystkie kuratoria, oprócz warszawskiego, posiadały biblioteki pedagogiczne; dla Warszawy rolę tego typu placówki spełniała Biblioteka Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, (dalej: WRiOP), zakrojona na znacznie szerszą skalę, niż biblioteki kuratoriów, a dla Katowic Biblioteka Instytutu Pedagogicznego.

Obok placówek macierzystych istniały także ich oddziały: w Chełmie i Zamościu znajdowały się oddziały Centralnej Biblioteki Pedagogicznej KOS Lubelskiego, w Grodnie biblioteki wileńskiej, w Grudziądzu - najpierw biblioteki poznańskiej, później toruńskiej.

Wszystkie wymienione wyżej placówki zostały w rozprawie omówione w sposób szczegółowy, prócz bibliotek w Chełmie i Zamościu, o których tylko wspomniano przy bibliotece w Lublinie, gdyż brak jest źródeł traktujących o nich.

Prawie wszystkie księżnice nosiły nazwę pedagogicznych, z dodatkiem centralna lub państwowa, jedynie katowicka nazywała się Centralna Biblioteka Instytutu Pedagogicznego, zaś warszawska Biblioteka Ministerstwa WRiOP. Biblioteki kuratoriów powstawały w różnym czasie, od roku 1921 do 1938.

W latach 1919 - 1939 granice państwa polskiego przebiegały nieco inaczej niż obecnie, dlatego też niektóre z miast należących wówczas do Polski, obecnie znajdują się poza jej granicami. Z interesujących nas przy tym zagadnieniu, poza granicami znajdują się: Wilno, Grodno, Równe i Lwów.

Bibliotekom pedagogicznym kuratoriów nie poświęcono dotychczas żadnej większej pracy, dlatego celem przyświecającym opracowaniu tego tematu było ukazanie wszystkich zagadnień wiążących się z ich działalnością: funkcji jakie miały do spełnienia, form działalności, a także oddziaływanie na środowiska, w których prowadziły swoją działalność.

Dotychczasowy stan badań w zakresie działalności bibliotek pedagogicznych KOS przedstawia się następująco; prócz trzech monografii omawiających księżnice w Krakowie, Łodzi i Poznaniu istnieją wzmianki w pracach zbiorowych poświęconych bibliotekom wielkopolskim i pomorskim oraz wileńskim. Jedynym opracowaniem traktującym o wszystkich bibliotekach pedagogicznych KOS jest artykuł Zofii Wiskontowej, który był najcenniejszą pomocą przy rozpoczęciu badań. Autorka zawarła w nim najważniejsze informacje dotyczące tych placówek. Szczególnie cenne były dane dotyczące bibliotek, jakie istniały wówczas w Polsce.

W związku z tak skąpą literaturą przedmiotu, rozprawa oparta jest przede wszystkim na źródłach, przede wszystkim na Dziennikach Urzędowych KOS, gdyż głównie w nich zamieszczane były wszelkiego rodzaju informacje o omawianych księżnicach. Dzienniki te (choć nie wszystkie), zawierają okólniki, statuty i regulaminy, które pozwalają zorientować się, kiedy powołano prawnie do życia placówki, jakie warunki obowiązywały przy korzystaniu z nich, komu podlegały, kto nimi zarządzał i przez kogo były prowadzone.

Poza tym zamieszczano w nich sprawozdania z działalności bibliotek przedstawiające stan księgozbioru, ilość czytelników, odwiedzin i wypożyczeń. Dużą wartość posiadają także ogłoszenia zamieszczone na ostatnich stronach numerów lub jako dodatki, informujące o dniach i godzinach otwarcia księżnic, o zawartości księgozbiorów (zarówno co do jakości, jak i ilości), o warunkach obowiązujących przy korzystaniu z nich. Wiele Dzienników Urzędowych podawało wykaz nowo nabytych dzieł i czasopism prenumerowanych przez biblioteki. Jedną z największych zalet tych dzienników jest to, że zawierały informacje urzędowe i aktualne, są więc najbardziej wiarygodnymi źródłami.

Nie wszystkie jednak placówki zamieszczały wiadomości w tych wydawnictwach. Przykładem może być Biblioteka Ministerstwa WRiOP. Ministerstwo to sprawowało pieczę nad wszystkimi bibliotekami kuratoriów. Biblioteka miała więc możliwość ogłaszania informacji zarówno w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa, jak i w Dzienniku Urzędowym KOS Warszawskiego, mimo to nie podała w żadnym z nich, nawet najkrótszej notatki dotyczącej działalności jaką prowadziła. Najwięcej wiadomości zamieszczonych jest w dzienniku wileńskim, który zawiera dane statystyczne obrazujące działalność bibliotek w Wilnie i Grodnie za wszystkie lata.

Wyszukanie wiadomości na temat bibliotek pedagogicznych było utrudnione, gdyż należało przejrzeć każdy z roczników Dzienników Urzędowych poszczególnych kuratoriów, ponieważ spisy treści nie zawierają wszystkich znajdujących się w nich informacji. Z tego też względu uznano za celowe, pewną część najważniejszych dokumentów, które wyszukano, zamieścić w formie załączników do niniejszej pracy.

W rozprawie każdą z bibliotek omówiono osobno, według kolejności powstawania. Filie bibliotek potraktowano łącznie z instytucjami macierzystymi. Układ ten wydaje się bardziej przejrzysty, niż gdyby zastosowano podział według pewnych grup zagadnień. Natomiast w obrębie każdej biblioteki starano się wyłonić problemy wspólne i referować je w tej samej kolejności, aby w końcowym rozdziale łatwiej było przeprowadzić porównanie i dokonać ogólnej oceny ich działalności.